

Marin Srakić

Cruce et labore - Križem i radom

Đakovačko-osječka nadbiskupija: Nadbiskupski ordinarijat, Đakovo, 2014.

Biskup Stjepan Bäuerlein, jednom drukčije

Nedavno se pojavila obimna knjiga od 912 stranica o biskupu Stjepanu Bäuerleinu i Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji: *Cruce et labore – Križem i radom*, Đakovo, 2014. U svojem osvrtu na nju prije tiska dr. Miroslav Akmadža, znanstveni savjetnik u Hrvatskom institutu za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje u Slavonskom Brodu, piše: „Knjiga nadbiskupa Marina Srakića popunit će veliku prazninu u našoj, posebice crkvenoj, historiografskoj produkciji“. Među ostalim on konstatira kako djelo msgr.

Marina Srakića gaji kritički pristup kako samom biskupu Bäuerleinu tako i njemu povjerenom svećenstvu, te prilikama u samoj njegovoj biskupiji u odnosnom vremenu. Dovoljno je zaista istražiti već ono što se nalazi na internetu, da se vidi kako je biskup Bäuerlein živio u izuzetno teškom vremenu kako za Crkvu tako i narod općenito, i kako je zaista imao znatnih teškoća s komunističkim vlastima, ali na kraju šezdesetih godina čak i s jednim dijelom svoga svećenstva. Crkvene prilike po svijetu, a i u našoj domovini, postale su s vremenom dosta zamršene. Crkva je općenito bila kao kuća od stakla, pogotovo kad se radi o komunikaciji u njoj u sučelju krize i medijskih kontroverzi. Tako je jednim od slučajeva u nas postao „đakovački slučaj“: objavljena je bila tzv. „bijela knjiga“ o prilikama u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji, prema viđenju desetorice, odnosno kad je njezin idejni začetnik kanonik dr. Ivan Rogić bio umro g. 1968., preostale devetorice dijecezanskih svećenika, koji su je potpisali. Radi se o đakovačkom biskupu Stjepanu Bäuerleinu, Babina Greda 3.08.1905.– Đakovo, 9.08.1973., biskup od 1951. do 1973. Doduše, neki su je potpisali „iuxta modum“, tj. samo uz neku njima znanu ogradu ili pridržaj s obzirom na njezin sadržaj.

Brojne činjenice uglavnom su ostale nepoznate iz tog razdoblja duže vremena široj javnosti, sve do danas. U svojoj knjizi msgr. Srakić iznosi i vrlo osjetljive pojedinosti iz povijesti svoje biskupije, trudeći se pritom dati što stvarniju sliku osoba i događaja iz toga vremena, bez ikakvog uljepšavanja. On se ne opredjeljuje ni na jednu stranu, već nama čitateljima prepušta na uvid obilje autentičnih sačuvanih izvora, cjelovito navedenih bez ikakvog kraćenja, a koji rasvjetljaju navedenu problematiku te nam omogućuju da sami donesemo svoj vrijednosni sud o biskupu Stjepanu Bäuerleinu i njegovom vremenu. Naime, pročitavši to djelo, sami ćemo se osvjedočiti o iznimnom i znanstveno utemeljenom značaju ove rijetke knjige. Naime, biografiji pojedinih osoba, pa i u Crkvi, obično se trude pružiti njihovu uljepšanu sliku, donose građu u nekom otmjenijem obliku.

Ova će knjiga biti svojevrsni priručnik, usudio bih se reći, svima onima koji žele imati uvida u umijeće upravljanja nekom biskupijom ili se pripremaju upravljati npr. nekom redovničkom zajednicom, i sl., te kako se u danom trenutku valja postaviti kao poglavar ili starješina. To nije i nikada nije bio rad koji bi bio smiren, opušten i bez znatnih teškoća. Iz psihologije je općenito poznato: čim je netko promaknut na upravnu službu, najčešće bude izdvojen i osamljen, sve do tzv. unutrašnje emigracije. S vremenom kao da više nema prijatelja, pogotovo ako je stegnut omčom uvijek istog kruga prijatelja, pa ga upravo oni naprosto izoliraju. Biskup Bäuerlein je po naravi bio dosta plah, nekako povučen, iako je uvijek ostao raspoloživ za ljude. Za njega se ipak ne bi moglo reći da je živio u bjelokosnoj osami. No, kao i svaki poglavar bilo na kojoj razini, kao nositelj službe u Crkvi, bio je i on izložen pritiscima. U početku je biskup općenito bio prihvaćen bez rezerve, a kasnije se ljubav i poštovanje kod jednog manjeg, statistički gledano beznačajnog dijela svećenstva preokrenula doslovno u mržnju. Usprkos svemu, on si nije dopustio da mu se itko nametne, pogotovo da on provodi volju bilo koje skupine unutar biskupije.

Interesne skupine. Čitateljima je sigurno poznato da u svakoj zajednici postoje i skupine, tzv. interesne skupine, kuloari, itd., htjeli mi to priznali ili ne. Čak se takve skupine i međusobno sučeljavaju. Usudio bih se sada iz dovoljne povijesne udaljenosti reći, da su zbog povijesne nejednakosti i raznolikosti shvaćanja postojale skupine, kao uostalom i danas. I one nisu po sebi problem dok se ne usmjere na pritisak na nositelja službe, a osobito je neugodno kad počne pojedina skupina ili pojedinac paušalno izražavati

svoj sud npr. o biskupovu djelovanju ili još više, rovariti protiv njega. Biskup B  uerlein je to doţivio, a bio je dovoljno razborit, i po svojoj školskoj spremi osposobljen, da se nije ţelio identificirati ni s jednom skupinom, premda mu se to spo itavalo. Prigovaralo se kasnije kako on nije uop ee kvalificiran da bude biskupom, a znademo da je on završio ne samo redoviti filozofsko-teološki studij u Đakovu, već i bogoslovski fakultet u Zagrebu, s nakanom da na njemu jednom doktorira. Ratne i poratne prilike su osujetile sve. A bio je među ostalim i na specijalizaciji u Belgiji. Dobro je usput reći da i skupine po sebi ne moraju biti zle, pogotovo ako su izraz i odraz pojedinih slojeva samog Božjeg naroda. To poglavaru upravu daje mogućnost da na izdvojenom i umanjenom obliku sagleda širu stvarnost i povuče iz toga neke realnije stavove. Tako i borba skupina u Crkvi ne mora biti nezakonita, ako je poštena i zdrava. Valja naime pritom paziti da borba svake skupine bude borba za bolje razumijevanje, a ne istrebljenje druge skupine. U svakom slučaju nije po evanđelju ako se pojedine skupine međusobno sumnjiče, kad se etiketiraju, kad se nešto paušalno kvalificira ili diskvalificira. A to se događa kad se nešto novo jednostavno odbija ili staro jednostavno prezire. I biskupu, ili bilo kojem drugom poglavaru, stajati u viru struja nije bilo lako, a pogotovo donositi odluke.

Gorko iskustvo teškog vremena. Na konkretnim primjerima ovdje i gorkom iskustvu jednog vremena može se na razumljiv i relativno lak način puno toga naučiti. U tom bi pogledu, da bismo došli do još veće zrelosti, trebalo još više ovakvih znanstvenih monografija o kriznim razdobljima osoba i crkvenih ustanova, kako bismo mogli nešto više zaključiti i naučiti, pa čak i iz vlastitih pogrešaka i zabluda. Danas se općenito puno vijeća i raspravlja, a umjesto tih beskonačnih i jalovih rasprava, prije svega valja zasukati rukave, prionuti na posao. Uvjerem sam da se i biskup B  uerlein osjetio nemoćnim pred velikom moći činjenica, koje nisu ovisile o njegovoj volji nego su bile zadane: postoje tako povijesne, crkvene, geografske, dru stvene, ekonomske, pastoralne ali i kadrovske činjenice, kao i druge gotove datosti, koje nisu zavisile o njegovoj volji. One su bile tu kao baština ili događanje. I mi danas imamo na umu da vlast, pa i u Crkvi, jest nastojanje da se ostvari zajedničko dobro u danoj konkretnosti. Neki se pritom pozivaju na svoju savjest, a to može biti ponekad pravi alibi da se ne mora obrazlagati svojih vlastitih odluka. Uvijek je tako bilo, a sigurno je i danas, da se odnosni biskup ili poglavar susreće s problemima. I da ne bježi od njih. A ima i susreta koji stvaraju kod

takvih pravu nelagodu, ili čak izazivaju strah, pa umjesto da se rješava vruće probleme, počesto se bježi u javne manifestacije u kojima onda uz govore ne postoje razgovori.

Knjiga za Đakovo i Đakovčane. Prije svega prikaz ove knjige dr. Mari-na Srakića, a dakako još više sama knjiga, zanimljiva je upravo nama Đakovčanima, prije svih čitateljima ovdje u Zborniku Muzeja Đakovštine, a pogotovo onima koji su još donekle poznavali biskupa Bäuerleina. Uostalom, on je bio naš sugrađanin, kroz dvadeset i dvije godine treći nasljednik velikog Strossmayera. Konačno, tu je kod nas sjedište biskupije, i puno se od navedenoga u knjizi događalo u ovoj sredini. Već bi skraćeni prikaz uvodnog izlaganja bio dostatan da se upoznamo sa sadržajem knjige, ali naš prikaz ima počivati na čitanju cjelovite knjige, barem njezinih najvažnijih stranica. Da ne ulazimo u pojedinosti, dovoljno je navesti samo neke godine ili datume iz njegova mandata za pamćenje. God 1955. „proslavila“ se pedeseta godišnjica smrti biskupa J. J. Strossmayera. God. 1957. osnovan je Katehetski ured pri Biskupskom ordinarijatu u Đakovu. Dvije godine poslije biskup Bäuerlein postaje rezidencijalnim biskupom. Već g. 1962. on izdaje Pravilnik o dijecezanskom muzeju. Naša katedrala dobiva iz Rima počasni naslov basilica minor g. 1965. Već iduće godine 1966. proglašena je jubilara godina: 100. godišnjica početka gradnje katedrale u Đakovu. God. 1967. izdan je novi dijecezanski proprij za bogoslužje, te osnovano Prezbitersko vijeće. God. 1972. izbio je požar u Bogoslovnom sjemeništu u Đakovu, god. 1973. bila je 100. godišnjica Vjesnika đakovačke biskupije, časopisa koji kontinuirano izlazi do danas već preko 140 godina: uz Gospodarski list to je najstariji časopis u Hrvatskoj koji neisprekidano izlazi. U međuvremenu je biskup bio suradnik II. vatikanskog sabora od 1962. do 1965., što je poglavlje za sebe. Na Saboru je vodio svoj saborski dnevnik. Nije on ondje bio zapažen kao J. J. Strossmayer na I. vatikanskom saboru, ali bi bilo vrijedno objaviti taj dnevnik kao viđenje jednoga prosječnoga biskupa, sudionika Sabora.

Vrijeme poslije II. svjetskog rata, izuzetno teško. Ne treba smetnuti s uma da je vrijeme poslije II. svjetskog rata za Crkvu u Hrvatskoj bilo izuzetno teško. Odnosi hijerarhije s državnim vlastima su bili i više nego napeti, jer vodstvo Crkve nije željelo prihvatiti svoju marginalizaciju i podređenu ulogu u svojem djelovanju. Npr. vjeronauk je kao predmet bio izbačen iz većine državnih škola do god. 1952. Ja sam ga još pohađao dvije godine u osnovnoj školi, istina, bilo je to uvijek zadnji sat, i to obično petkom. Kasnije je bio

zabranjen u svim školama. Naši biskupi tako nisu nipošto htjeli prihvatiti dvojbeni staleški svećenički udruženja. Biskup Bäuerlein se svrstava među one biskupe koji se hrabro i bez kompromisa ne pokoravaju pošto-poto komunističkim vlastima i njihovoj prozirnoj politici prema Crkvi. Čak je bio spreman odreći se biskupske časti, jer se nije želio uplitati u kolo komunističkih intriga. U tom su ga stavu, danas je to očito, podržavali zagrebački nadbiskup Alojzije kard. Stepinac, kao i sama Sv. Stolica.

Crkvene i društvene prilike u Đakovačkoj biskupiji. Ovo djelo o liku i djelovanju biskupa Bäuerleina daje upoznati crkvene i društvene prilike u biskupiji kroz navedeno vrijeme. Kako s obzirom na arhivske izvore, sad znatno dostupnije istraživačima nego prije, tako i literaturu kojom se dr. Sraikić poslužio, djelo je izvorno i objektivno, bez daljega će doprinijeti razvoju povijesne znanosti kod nas, bilo da se radi o Crkvi bilo s obzirom na povijest komunizma. Naša Crkva poslije II. svjetskog rata nije zapravo nikada „živjela na miru, niti se izgrađivala i živjela u strahu Gospodnjemu, te se povećavala utjehom Duha Svetoga“ (usp. Dj 9,31), što bismo očekivali. Dalje, tematsko-kronološki pristup čitatelju omogućuje dobro snalaženje u kompleksnosti sadržaja. Čitatelju to olakšava pratiti tekst. Ali čitatelj svakako mora imati na umu da je biskup Stjepan Bäuerlein naslijedio opustošenu biskupiju u svakom pogledu, pogotovo u personalnom: brojni svećenici su bili pobijeni kako u ratu tako i u samom poraću (njih jedna petina), ili su bili još na izdržavanju kazne po zatvorima. Brojni svećenici njemačke narodnosti su bili zatočeni u logorima, a neki su prvom prilikom napustili biskupiju i otišli u inozemstvo. Dugo je vremena trebalo dok su se koliko-toliko sredile prilike, da bi se nastavilo normalnije živjeti.

Onda je došao II. vatikanski sabor (1962.-1965.), koji je otvorio brojne probleme i pobudio znatna očekivanja u samoj Crkvi. Pojavila se potom i u Europi i općenito po svijetu ona famozna i razvikana 1968. godina, bogata kulturnim i političkim događanjima, sa svim previranjima i preokretom na brojnim područjima, sa svojim potresima i nemirima ... Osjećalo se neko nezadovoljstvo na svim razinama života. I u takvom jednom trenutku, skupina od desetak nezadovoljnih ili manje zadovoljnih svećenika pokreće „bijelu knjigu“ o svojem biskupu, u najmanju ruku nesmotreno, a iz povijesne perspektive gledano više nego naivno.

Lako čitljivo djelo. Dok se čita ovo djelo o biskupu Bäuerleinu, zaključio je u svojem znanstvenom osvrtu dr. Mato Artuković, također znanstveni

savjetnik u Hrvatskom institutu za povijest, Podružnica u Slavonskom Brodu, „to je jedno od onih djela za koje poželite, kad ga pročitate, da ima još stranica, osjećajući žaljenje što ste ga tako brzo pročitali“. To se dakako odnosi na način pisanja, razumljiv, primjeren, i u lijepoj formi, a ne na sadržaj koji je takav kakav je: bolan i tužan. Da se i u Crkvi o kojoj inače gajimo povoljno mišljenje, može uopće dogoditi tako nešto?! A dogodilo se! Poučen tim iskustvom tijekom svojega episkopata dr. Marin Srakić je napose uvijek nastojao da svećenički redovi budu ujedinjeni, da se svi svećenici osjećaju kao „jedno srce i jedna duša“, a i sam povremeno naglašava da su mu svećenici uz koje se ugodno osjećao „uvijek bili potpora i pomoć u njegovom svećeničkom i biskupskom životu“ ...

Biskup Bäuerlein našao se na čelu biskupije u važnom povijesnom razdoblju za Crkvu i za hrvatski narod (1951.-1973). Sva razdoblja biskupova života i rada prikazana su ovdje vjerno, sve je potkrijepljeno izvorima koji govore više od bilo koje interpretacije. Tako je mogao postupiti msgr. Srakić, jer su mu bili dostupni ama baš svi crkveni izvori. Nadbiskup Srakić je donio ovdje toliko čvrste dokaze, pa je među ostalim riješio i one najkontroverznije objede na biskupa Bäuerleina, koje su bile iznesene u tzv. „bijeloj knjizi“. Kad se nešto stavi pod lupu istine, ona mora izaći na vidjelo. Štoviše, uporna šutnja i odbijanje da se očituje o napadima iz te „bijeke knjige“, svjedoče da je sam biskup Bäuerlein bio moralno jak čovjek, koji je bio svjestan svoje nepodmitljivosti kao i saznanja da se nalazi na ispravnome putu. Njegove eventualne frustracije nisu prešle u agresivnost, da bi to onda rastakalo i rastjerivalo zajednicu. On je naprosto šutio. Ta mu je svijest bila dovoljna obrana. A kad je riječ o neodgovornom knjiženju odgovornosti ili osuđivanju i prosuđivanju, ili još jednostavnije, zaplotnjaštvu, onda se a priori znade: biskup je kriv. Poznato je čitateljima, kako je nekud lakše osuđivati nego trijezno prosuđivati. Valja i to reći da, među ostalim čimbenicima, i u kršćanskoj zajednici postoje pojedinci i skupine koji su jednostavno nezreli kritizeri. Ako je čovjek – poglavar uviđavan i blag, onda se kaže da izdaje velika načela. Ako je pak strog, onda mu sude što nema srca, itd.

I tu mi se čini da je bila velika pogreška potpisnika „bijeke knjige“, što su na biskupa tovarili svu krivnju, odnosno krivnju za sve. Toliko im se biskup bio zamjerio, da u njemu ništa pozitivnoga nisu vidjeli ... Legitimno je da se razilazimo u nazorima i metodama rada, da imamo različite zamisli o istom zadatku, sve se to može razumjeti i prihvatiti, dapače bude i dobro, jer se to

shvaća kao uzajamni korektiv, ali je nesreća kad se izravno i pošteno razjašnjavanje zamjenjuje skrivenim spletkama i mračnim potkapanjima, onda kad nestane poštenje. To se i kod nas dogodilo, kad se s gotovim sudom vrebala svaka biskupova riječ, kad se uhodio svaki njegov umor, umanjivalo sve što je dobro napravo, a uveličavale se pa i izmišljale manjkavosti i krivotvorile se činjenice, podvaljivale se neistine. Povijest Crkve bjelodano svjedoči, kako je teško onim biskupima bilo, kojima se u lice laskalo, hinilo pohvale, a iza leđa su im baš ti isti ljudi kojima su dali puno povjerenje pletli spletke, vrebali iza plota. I Isus je, na žalost, među svojom izabranom dvanesticom imao jednog zaplotnjaka. Naravno, takvi istupaju u ime općeg dobra, u interesu zajednice, zabrinuti za ovo i ono, Teško je sada tumačiti osjećaje biskupa Bäuerleina, kad je uočio da mu se s ovim ili onim razdire njegova biskupijska zajednica i kad mu se rastjeruju suradnici.

Djelo je rehabilitacija biskupova. Štoviše, samo ovo djelo msgr. Sra-kića je njegova, slobodno makar i nespretno smijem reći, rehabilitacija od lja-ge koju su pokojnome biskupu Bäuerleinu nanijeli baš njegovi ljudi, njegovi oponenti. To što su mu podmetali i optuživali ga nepravedno i neistinito, on ni u kojem slučaju nije bio zaslužio. Naprotiv, biskup Stjepan Bäuerlein zaslu-žuje i kao čovjek, i kao svećenik i napose kao biskup pravo na svoje ljudsko i biskupsko dostojanstvo, na svoj dobar glas, a pogotovo zbog svega čime nas je više ili manje zadužio. Kao takvo djelo je posve zaokruženo, i akademski uobličeno: ne govori samo o njegovom životu i djelu, već osvjetljuje i prilike kako u biskupiji tako i općenito u Hrvatskoj i Jugoslaviji toga vremena. No, akademski pretpostavimo, da bi možda neki novi istraživač kasnije mogao još pronaći barem nešto, što autoru doduše nije promaklo, već je bilo neumjesno ili uvredljivo da se objavljuje. Našlo se naime, na sreću veoma rijetkih, i u postotku zanemariv broj i takvih „bisera“ pa čak i u svećeničkim krugovima, koji su znali vrijeđati svoju subraću i neutemeljeno ih i neosnovano optuživati, pa čak i klevetati. Inače, tijekom vremena su potpisnici „bije-ke knjige“ svi izumrli, nema ih više među živima. Posljednji je s popisa đakovačko-srijemskih svećenika umro Drago Domitrović u Belajskoj Poljici kod Duge Rese u mjesecu kolovozu 2014. Usput samo spomenimo, da za svoju „rabotu“ nitko od njih kasnije nije „odgovarao“ ili bio bilo kako „kažnjen“ ili u nečemu prikraćen, zapostavljen, nitko ih nije gonio ili potiskivao, ili zvao na red, baš naprotiv. Prelazilo se preko svega za volju jedinstva i mira. No, što ih je potaknulo na takav korak, teško je prosuditi u svakom pojedinačnom

slučaju, ali bih se usudio, uz već rečeno, sve svesti na onu poznatu i poslovičnu misao: *invidia gloriae comes*, zavist je pratilica slave, ili pak također poslovična *invidia clericalis*, klerička zavist. To je izraz do kojeg su doveli brojni poznati slučajevi u povijesti Crkve. Ili se radi tu o osobnim promašenim ambicijama i neispunjenim nadama...?!

Djelo otkriva zasjenjeni lik osporavanog biskupa. Kao jedan od recenzenata ove značajne monografije i sâm opravdano držim, da će „i ovo vrijedno djelo dr. Marina Srakića pokazati i iznova otkriti zasjenjeni lik jednoga biskupa, biskupa Bäuerleina, koji je sebi, gotovo proročki, opravdano uzeo i odabrao za životno geslo: *Cruce et labore!*“, *križem i radom*. Prigoda sto desete godišnjice rođenja biskupa Bäuerleina, i četrdeseta godišnjica njegove smrti, bila je taman prava prigoda da se o njemu nešto više čuje: ali ni navijački, ni optuživački. Nadbiskup Marin Srakić se tako tom vrijednom monografijom doista, smijemo reći, odužio svojem prethodniku u ime mnogih, za njegova brojna spomena vrijedna djela: pokojnome biskupu je on tako podigao spomenik trajniji od mjedi (*monumentum aere perennius*). Među ostalim, biskup Bäuerlein je g. 1952., samo godinu dana nakon ustanove gradskog Muzeja Đakovštine, utemeljio Dijecezanski muzej i Galeriju portreta u Đakovu, u biskupskome dvoru, u autentičnom ambijentu. Danas imamo još Spomen-muzej biskupa J. J. Strossmayera u koji je prenijet dio predmeta iz dijecezanske zbirke. Uskoro će te institucije, po svemu sudeći, prerasti u još veću i značajniju „riznicu đakovačke katedrale“ ovdje u Đakovu, u kojoj bi bile izložene i druge značajne vrijednosti koje posjedujemo.

„Bijela knjiga o crnom biskupu“. U to vrijeme kad se pojavila „bijela knjiga o crnom biskupu“ bio sam mlad svećenik, zaređen za Petrovo g. 1968. upravo po rukama msgr. Stjepana Bäuerleina. I kao takav nisam bio uključen ni upetljan ni na koji način u ta nesretna biskupijska zbivanja, jer sam poslije kratke službe kapelana u Osijeku VI – Retfali bio na poslijediplomskom studiju u Rimu od g. 1969. do 1974. No, kad sam se u svibnju g. 1974. bio vratio kući, biskup Bäuerlein je već bio mrtav. On mi je inače cijelo vrijeme mojega školovanja bio profesorom katehetike i pedagogije na ovdašnjoj Visokoj bogoslovnoj školi. I brojnim drugim generacijama svršenih svećenika diljem ondašnje države i svima ostao u lijepo uspomeni kao erudit koji je, osim svoje struke, osobito volio arheologiju i crkvenu umjetnost.

U svezi s „bijelom knjigom“, smijem dodati, kako sam u jesen 1968. godine početkom mjeseca studenog u dvorištu bogoslovnog sjemeništa pokupio

sve preko ograde ubačene letke protiv biskupa S. Bäuerleina i predao ih tadašnjem rektoru sjemeništa msgr. Kazimiru Keliću, na dalje uredovanje. Našao sam se bio kao prvi na dvorištu prigodom jutarnjeg razmatranja. Bilo je to vrijeme godišnjih duhovnih vježbi za bogoslove i licejce. No, sjećam se jako dobro i onog trenutka kad sam se s predavanja na biblijskom fakultetu vraćao u Zavod sv. Jeronima u Rimu. Bilo je to u utorak 24. veljače 1970. Na kiosku s internacionalnim tiskom kod Piazza Colonna kupio sam tadašnje popularne novine „Vjesnik u srijedu“, koji je nama u Rim obično stizao već dan ranije. Pročitao sam odmah na dušak istaknuti članak „Bijela knjiga o crnom biskupu“. I dogodilo se da sam se baš tada pri povratku u naš Zavod pred dizalom u četvrtom katu susreo s dr. Đukom Marićem, tada još zemunskim župnikom. On se vraćao upravo iz Vatikana, gdje je u Kongregaciji za biskupe i u Državnom tajništvu Sv. Stolice osobno uručio spomenutu „bijelu knjigu“. Njegova reakcija na moju vijest o objavljenom članku bio je uzvik: „Izdaja, izdaja...!“

O toj smo „knjizi“ općenito malo znali, ali smo o njoj ipak dosta pričavali na svojim susretima. Rijetki su je od svećenika imali u prijepisu, još manje ih je knjigu vidjelo ili pročitalo. Dakako, da je članak o toj „knjizi“ među nama bio odjeknuo kao grom iz vedra neba. I donio je sa sobom još veću pomutnju i pobudio mnoge sumnje, dakako tek kod nekih, manje upućenih. Zahvalni smo dr. Marinu Srakiću, što sad konačno svi, nakon četrdeset i više godina, s pažnjom možemo čitati tu knjigu o tadašnjim zbivanjima i njihovim istaknutim sudionicima, a u prilogu i samu „bijelu knjigu“, i to oba njezina izdanja: prvo pa drugo već korigirano i dopunjeno. I napokon nam tako postaje jasnim ono što ni meni, a ni brojnima prije mene, nije moglo biti jasno. Premda sam ja, zahvaljujući jednome svojem prijatelju, daktiloskript „bijeke knjige“ posjedovao još prije g. 1980., ipak mi je teško bilo shvatiti da netko uopće može objaviti spis tako uvredljiva sadržaja, s nakanom da posve diskreditira svojega crkvenog i zakonitoga poglavara! Radi se o poglavaru, kojemu smo osobno, ili njegovom prethodniku, svojevrijedno i bez prisile, još na svojem ređenju svečano obećali „poštovanje i poslušnost“! Religiozno poštovanje i poslušnost!

Dobri župnici nisu otežavali ionako tešku situaciju. Ja sam osobno na svu sreću imao dobroga i uviđavnog župnika, inače Đakovčanina Josipa Haubricha, koji je na mene s obzirom na tadašnja zbivanja djelovao veoma pozitivno: „Biskup je naš religiozni poglavar! I uopće nam ne mora biti od-

više važno, tko će nam biti biskupom (jer se ima pretpostaviti da je izabran po najstrožim kriterijima i već na samom startu s nekim lijepim brojem značajki, intelektualnih i moralnih osobina), već hoće li on i dalje kao takav doista to biti i takvim ostati!“ Sad, kad sam konačno umirovljen, kad sam tijekom života imao prilike često susresti i bolje upoznati brojne naše ljude i događaje, mogu o svemu tome stvoriti i već imam svoje samostalno i separatno i prilično zaokruženo mišljenje. Jer ako su jedni bili kritični, ili to pokušali biti bez obzira u čemu, valja pretpostaviti da su i drugi barem isto tako bili kritični, i da oni to mogu i smiju biti. Biskup Bäuerlein ipak nije bio, unatoč svojoj naravi, da tako kažemo, odlijepljen od svoje zajednice, od baze. Doduše, znademo i to da se vitalna, organska komunikacija s „bazom“ može katkad svesti na pravni minimum. Dakako, poznato je da se i zatvoreni krug prema unutra ravna po jednim a prema vani po drugim zakonitostima. Prema jednim je tako poglavar krajnje tolerantan, sve ispričava i podnosi, ako treba i prikriva, dok je prema drugima drukčiji, za njih nema milosrđa ili razumijevanja ili isprike. Razumije se da to nagriza organizam crkvene zajednice. Biskupska služba je služenje zajednici i za zajednicu, u evanđeoskom duhu. Ako je to ostvareno, onda je biskup dorastao svojoj situaciji, a zajednica srasla s njegovom službom. Da li situacija jednoga biskupa nadilazi njegove mogućnosti, ne vidi se ima li ili nema poteškoća, jer njih uvijek ima, već je pravi pokazatelj opće dobro i zajednički zadatak oko kojega se trudi biskup i njegovi biskupljani. Svakako je teško onome biskupu, ako ga cijela zajednica izluči, onda i ona stalno propada, pa takav poglavar mora biti sebi dosljedan. Poznato je tako da je i biskup Bäuerlein u zbivanjima oko hapšenja poglavara i bogoslova u njegovom bogoslovnom sjemeništu g. 1959. već bio kuvertirao zahvalu na biskupskoj časti, koja nije bila prihvaćena, već je odgovor Sv. stolice bilo njegovo imenovanje rezidencijalnim biskupom đakovačkim. Dok je bilo i ima ih koji se otimaju za biskupsku službu, danas kao da joj se mnogi uklanjaju (usp. 1 Tim 3,1).

Naziv Đakovačka biskupija. Zahvaljujući biskupu Bäuerleinu, od god. 1963. njegove dvije biskupije, odredbom Svete Stolice, više ne nose ime Bosanska i Srijemska, već Đakovačka ili bosanska i Srijemska. To je nekima bio problem, napose u svijetu među ljudima koji nisu dovoljno poznavali naše prilike: kako se zove „bosanska“ a nije u Bosni?! Danas je već i to prošlost, jer od 18. lipnja 2008. Đakovačka biskupija je uzdignuta na stupanj nadbiskupije i metropolije, i to Đakovačko-osječke nadbiskupije, i crkvene provincije.

Usput rečeno, danas manje-više biskupije dobivaju naslov po gradovima gdje im je sjedište. A Srijemska biskupija je opet odredbom Svete Stolice od tog istog dana bila odvojena od Đakovačke, te je nakon 235 godina zajedništva i suživota postala opet samostalnom, ali u susjednoj državi.

Biskup Bäuerlein je vodio svoj dnevnik, i kasnije svoj koncilski dnevnik. Autor msgr. Srakić je inače biskupov život promotrio u tri dijela: prvi odsjek ide od rođenja do ređenja za svećenika, zatim od ređenja do imenovanja biskupom, te od imenovanja do smrti. Sretna je okolnost što je biskup Bäuerlein svaki dan sustavno vodio svoj dnevnik, pa je puno toga već bilo zabilježeno, a danas korisno znati. To je dašto jako pomoglo autoru rekonstruirati biskupov život, ili ga prepričati biskupovim vlastitim riječima. Kako to obično biva s mladim svećenicima, prvo je biskup bio veoma zauzeti duhovni pomoćnik na više župa. Nakon vjeroučiteljske službe vršio je brojne službe u Đakovu u središnjim biskupijskim ustanovama, među ostalim u Bogoslovnom sjemeništu je bio prefekt i duhovnik. Potom je bio imenovan naslovnim biskupom Herakleje Pontske. U samom se djelu lijepo može pratiti biskupovo kretanje u službi, kao i druge pojedinosti iz njegova životopisa.

Formalno pomoćni biskup u početku. Biskup Bäuerlein je formalno bio pomoćni biskup ali s jurisdikcijom rezidencijalnog biskupa, što je po sebi rijetkost. Na tom imenovanju mnogi su mu čestitali brzojavno ili pismom, i time istaknuli svoje zadovoljstvo njegovim imenovanjem. Uz biskupsku službu on je obnašao i službu rektora Bogoslovnog sjemeništa i rektora Visoke bogoslovne škole u Đakovu. Nekako na početku njegove biskupske službe vjeronauk je izbačen iz škola. Osnivana su nadalje svećenička staleška udruženja, koja su već po sebi predstavljala značajan kamen spoticanja. Komunističke vlasti su ometale opće vjerske slobode na svim područjima građanskog života, i to ne samo kod nas već i u Europi pod sovjetskim okriljem.

Biskup vodi brigu o svećeničkom podmlatku. Biskup je nadalje osobitu brigu bio posvetio svećeničkim i redovničkim zvanjima, njihovom duhovnom životu, a puno je učinio i za katehizaciju djece i mladih u novim uvjetima. Trebalo je popraviti stare i u ratu oštećene objekte, graditi nove, napose vjeronaučne dvorane. I u tome je na području tadašnje biskupske konferencije prednjačio. Čak je u samostanu Milosrdnih sestara Sv. križa u Đakovu pokrenuo katehetsku školu. I to još prije nego što je osnovan Katehetski institut pri KBF-u u Zagrebu. Promicao je marijansku pobožnost u puku, je-

dnostavno: vodio je brigu o svemu što se svodi na biskupsku službu. I ne na posljednjem mjestu, učinio je mnogo kad su u pitanju kulturne i umjetničke vrijednosti koje smo baštinili i imamo ih kao takve prenijeti dalje. Ta baština nas obvezuje. Riječ je o biskupiji koja je stasala kroz više od sedam stoljeća, pretrpjela mnoge katastrofe koje su zadesile naš narod općenito, i kojoj je na čelu u danom trenutku stajao na čelu slavne uspomene biskup Josip Juraj Strossmayer. Ne pridaje mu se uzalud naslov „oca domovine“. Njemu uz bok, i uz biskupa Antuna Mandića, treba svrstati i lik biskupa Bäuerleina. U njegovo vrijeme pokrenuta je izdavačka djelatnost ovdje u Đakovu, doduše sve je ciklostilski bilo umnažano, ali je literatura zadovoljavala časovitim potrebama. A i sam je biskup prevodio, pisao i objavljivao članke, i drugu pastoralno-katehetsku i povijesnu građu.

I neočekivano se pojavio pamflet: „bila knjiga“. I dogodilo se to, da u vrijeme velikih previranja u Crkvi i u svijetu, u vrijeme velikog nezadovoljstva i olakih, čak i neozbiljnih očekivanja, nakon petnaestak godina njegove biskupske službe, skupina od deset svećenika sačini i potpiše oštru i optužujuću predstavku, razgovorno zvanu „bijela knjiga“, u kojoj su biskupa proglasili odgovornim i isključivim krivcem za teško vjersko stanje u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji. U međuvremenu je jedan novinar, vidjeli smo to ranije, služeći se podacima iz te knjige kao i drugih izvora, objavio u tjedniku „Vjesnik u srijedu“ članak naslovljen: „Bijela knjiga o crnom biskupu“. Tad je izbio na javu „đakovački slučaj“, koji je potresao mnoge, prije svega u Đakovačkoj biskupiji. Svećenstvo je bilo otad još više podijeljeno, a na samog biskupa Stjepana Bäuerleina bačena tolika ljaga koja nije bila otklonjena sve do naših dana. No, ako usporedimo sadržaj te knjige s objektivnim činjenicama, bez mržnje i pristranosti, zaključit ćemo bez teškoće kako optužbe protiv biskupa Bäuerleina uopće ne stoje, ili da jedva u ičem drže vodu. Čak su, neuvijeno rečeno, iznošenje i širenje neistina, formalno ismjehtavanje jednog biskupa, prava kleveta, potvora.

Biskup Bäuerlein je bio i ostao razborit, pa i onda kad je valjalo provoditi zaključke II. vatikanskog sabora, provodio ih je sustavno i promišljeno. U svakom slučaju, stanovito osipanje kršćanske zajednice, egzodusa svećenika, određena tjeskoba svećenika, redovnika i redovnica, ohlađenje vjernika nisu bila isključiva biskupova krivnja, već uzroci leže negdje druge. I biskup Bäuerlein je, akademski pretpostavimo, dobro osjetio kako je najteže možda biti na položaju i ostati uvijek uzoran, u svemu primjeren, bez ikakve sjene.

Smijemo u to dobronamjerno vjerovati, da je pokušavao svojim povjerenim svećenicima i vjernicima pružiti dobar primjer, ali ne i dobar privid. Iza nje ga ništa nije ostalo, nikakvo basnoslovno bogatstvo, osim njegove značajne knjižnice i njegovih učinjenih djela. Kršćanska se naime zajednica razlikuje od ostalih društava, ona je drukčija, pa biti poglavar, starješina ili biskup u njoj isto je tako drukčije nego u drugim organizacijama ili društvima. Takav je čovjek izložen kušnjama, više nego drugi. I zato ćemo, ukoliko se radi o vjernicima, bez daljega razumjeti zašto Crkva u cjelini, i svaka zajednica vjernika na svojim bogoslužnim skupovima još i danas moli za svoje poglavare, i to od starine. Biskupi dolaze i odlaze, no: "Isus Krist je uvijek isti jučer, i danas, i zauvijek isti" (Heb 13,8).

Umjesto zaključka: Prije svega, mlađi svećenici u Đakovačko-osječkoj nadbiskupiji mogu bit zahvalni dr. Marinu Srakiću, a s njima i mnogi drugi, naročito građani grada Đakova, što mogu bolje upoznati život i djelo biskupa Stjepana Bäuerleina: tko je i kakav je bio naš biskup msgr. Stjepan Bäuerlein. Nadbiskup Srakić je ovdje objektivno i vjerodostojno dao prosudbu samoga spornoga spisa o pokojnome biskupu. To je sve bio znatan dio ne samo povijesti naše mjesne Crkve, već i hrvatske Crkve. Biskup Stjepan Bäuerlein je zauzeo vidno i zaslužno mjesto u nizu bosanskih ili đakovačkih i srijemskih biskupa. Učinio se zaslužnim za Crkvu u nezgodno vrijeme. Cijela će zato ova knjiga čovjeku vjerniku očitovati, barem između redaka, kako je Crkva isključivo Kristova svojina i djelo, i da je u njoj na djelu Duh Sveti, životvorac. Vanjska pojavnost i poslanje Crkve ne proizlazi iz njezine naravi, već iz ponašanja nekih njezinih članova i načina kako doživljavaju svoje mjesto u crkvenom zajedništvu (usp. Mt 20,28). Vrijeme biskupa Bäuerleina očito nije bilo „savršeno“ niti „zlatno“ vrijeme. Možda ipak i u svim ovim tekstovima uočimo nešto, što bi nam moglo poslužiti kao konkretan prijedlog za unaprjeđenje vlastitog djelovanja u samoj Crkvi ili poticaj na promišljanje o stanju naše Crkve danas, kao i o njezinim perspektivama za budućnost.

Msgr. Luka Marijanović, profesor u miru